

NEO-LİBERALİZM TARTIŞMALARI ÇERÇEVESİNDE KAMU YÖNETİMİNİN DÖNÜŞÜMÜ: TÜRKİYE PRATIĞI

Kafkas Üniversitesi
İktisadi ve İdari
Bilimler Fakültesi
KAÜ İİBF Dergisi Cilt,
8, Sayı 15, 2017
ISSN: 1309 – 4289
E – ISSN: 2149-9136

Makale Gönderim Tarihi: 01.02.2016 Yayına Kabul Tarihi: 30.12.2016

Tahir BAYSAL
Dr. TÜİK Malatya Bölge
Müdürlüğü
thrbysl@gmail.com

ÖZ Liberalizmin devlet yapılanması üzerindeki dönüştürücü etkisi her dönemde hissedilmektedir. Özellikle 1980 sonrası dönemde uygulanmaya başlanan neo-liberal politikalar, ülkelerin ekonomik, siyasal, sosyal ve hukuki yapılanmalarına doğrudan etkide bulunarak, kamu yönetimi düzeneğini dönüştürmektedir. Bu süreçte kamu yönetimi yapılanması içinde yer alan kurum ve kuruluşların yapısı ve işleyişi de yeniden tanımlanmakta ve bazı yeni kurumsal yapılar oluşturulmaktadır.

Bu değişim ve dönüşüm sürecinin temel dinamikleri küreselleşme, yerelleşme, yönetişim, özelleştirme ve idari reformlar olarak sıralanabilir. Sürecin kamu yönetimi bilimi açısından doğurduğu sonuç ise yeni yaklaşımların ortaya çıkmasıdır. Bu süreç doğal olarak tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Bu çalışmada, neo-liberalizm üzerinden yürütülen tartışmalara yer vererek, Türkiye örneği üzerinden bir değerlendirme yapmak amaçlanmıştır. Sonuçta, neo-liberalizmin kamu yönetimi üzerinde belirgin bir dönüştürme etkisi olduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Liberalizm, küreselleşme, yönetişim.

JEL kodları: H10, H80, H83

Alanı: Siyaset bilimi ve kamu yönetimi

Türü: Derleme

DOI:10.9775/kauibfd.2017.009

Atıfta bulunmak için: Baysal, T. (2017). Neo-liberalizm tartışmaları çerçevesinde kamu yönetiminin dönüşümü: Türkiye pratiği, *KAÜİİBFD* 8(15), 171-195.

TRANSFORMATION OF PUBLIC ADMINISTRATION IN NEO-LIBERALISM DISCUSSIONS FRAME: TURKEY PRACTICE

Kafkas University
Economics and Administrative
Sciences Faculty
The Journal of KAU IIBF
Vol. 8, Issue 15, 2017
ISSN: 1309 - 4289
E - ISSN: 2149-9136

Article Submission Date: 01.02.2016

Accepted Date: 30.12.2016

Tahir BAYSAL
Dr. Turkish Statistical
Institute Malatya
Regional Office
thrbysl@gmail.com

ABSTRACT The transformative effect on state structure of liberalism is felt in every period of time. Especially, the neo-liberal politics that started to be implemented in the post 1980 period, transforms public administration mechanism by directly influencing the economic, politic, social and legal structures of countries. The structure and mechanism of the institutions and organizations within the public administration structure are redefined and some new institutional structures are being established in this period.

The basic dynamics of transformation process are globalism, decentralization, governance, privatization and administrative reform. The result of the process is the emergence of new approaches in terms of public administration. As a matter of course, process causes discussions. In this research, it is intended to interpret the process via Turkey practice by giving place to discussions about neo-liberalism. As a result, it is seen that, neo-liberalism has a notable transformation effect on administration.

Keywords: Liberalism, globalism, governance.

JEL codes: H10, H80, H83

Scope: Political science and public administration

Type: Review

Cite this Paper: Baysal, T. (2017). Transformation of public administration in neo-liberalism discussions frame: Turkey practice, *KAUJEASF* 8(15), 171-195.

1. GİRİŞ

Liberalizm, hem bir doktrin hem de bir ekonomik sisteme dayanaklık eden bir düşünce akımı olarak ülkelerin yönetim yapılanmalarına doğrudan etki edebilmektedir. Özellikle dünyanın tek kutuplu hale gelmesiyle birlikte liberalizmin tarihin sonu (Fukuyama, 1999, s. 59), insanlığın geldiği son nokta olduğu iddia edilir hale gelmiştir. Buna göre, modern dünyada ayakta kalacak toplumlar liberal demokrasiyi inşa edebilmiş olanlardır. Hatta liberalizmin demokrasinin ön koşulu olduğu iddiası da sıklıkla dile getirilmektedir (Yayla, 1999, s. 62).

Doğal olarak bu fikre karşı olanlar da mevcuttur. Tüm dünyada anti-kapitalist, anti-küreselleşmecî akımlar da yaygındır. Sadece fikir dünyasında değil, çeşitli vesilelerle uluslararası düzlemde bir araya gelerek ortak eylemlerde bulunan bu çevreler, dönem dönem tepkilerini ortaya koyarak sistem eleştirisi yapmaktadırlar.

Bu tartışmalar yapıldursun, dünya genelinde bir liberalizasyon sürecinin yaşandığı görülmekte ve az sayıda ülke hariç liberalizm, hem bir düşünce sistemi, hem bir ekonomik sistem olması dolayısıyla uygulanabilirliği ölçüsünde idari yapılanmaya doğrudan etkide bulunabilmektedir. Özellikle Doğu Bloku'nun çökmesi ve dünyanın tek kutuplu hale gelmesi ile birlikte liberalizm, tek ve etkin akım olarak yaygınlaşmıştır. Küreselleşme ile birlikte ivme kazanan bu süreçte tüm dünyada neo-liberal rüzgârlar esmeye başlamıştır. Öyle ki ülkelerin ekonomik, siyasal, hukuki ve sosyal yapılanmaları tümünden değişmeye, dönüşmeye başlamıştır.

Bu değişim ve dönüşüm sürecinin devlet yapılanmasını da doğrudan etkilemesi kaçınılmaz bir sonuçtur. Bu süreçte kamu yönetiminde yeni yaklaşımlar ortaya çıkmış, daha önceleri işletme yönetimi (management) kapsamında ele alınan pek çok kavram kamu yönetimine de uyarlanmıştır.

Kamunun mal ve hizmet üretiminde ve bu alandaki beklentilerin karşılanmasında kamu örgütlerinin yeterince etkili ve verimli olamadığı, bununla birlikte, yönetsel sorunlar, mali sınırlılıklar, planlama ve eşgüdüm eksikliği gibi nedenlerle hizmet üretimi sürecinin sekteye uğradığı, bu durumun da yeni arayışları ve yönetimde farklı yaklaşımların uygulamaya geçirilmesini kaçınılmaz kıldığı (Usta, 2010, s.1) görüşü bu dönemde yaygın bir kabul görmektedir.

Bu görüş, kamu yönetimi bilimi açısından bazı yeni kavramların, yeni yaklaşımların giderek daha fazla gündeme gelmesi sonucunu doğurmaktadır. İnsanın stratejik bir kaynak olduğu gerçeği artık genel kabul gören bir yaklaşım tarzı haline gelmektedir. Bu nedenle özellikle performans, iş doyumu, işe bağlılık ve motivasyon kavramları öne çıkmıştır. Sonuçta, işletme yönetimi

(management) ile kamu yönetimini (public administration) bir potada eriten 'public management' anlayışı yerleşmeye başlamıştır. Literatürde 'Yeni Kamu Yönetimi' (New Public Management) olarak ifade edilen bu yaklaşım, işletme yönetimi için önem arz eden performans, motivasyon, etkinlik, verimlilik, müşteri odaklılık gibi kavramların kamu yönetimine uyarlanmasını öngörmektedir (Christensen & Legreid, 2002; Weikart, 2001). Değişim ve dönüşüm sürecinin temel dinamikleri ise küreselleşme, özelleştirme, yönetişim, yerleşme ve idari reformlar olarak sıralanabilir.

Bu çalışma, liberalizmin kamu yönetimi üzerindeki dönüştürme etkisini ve bunu gerçekleştirme yollarını bu dinamikler üzerinden irdeleyerek Türkiye'deki bu dönüşüm sürecinin yansımalarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmada, neo-liberalizmin sosyal, siyasal, hukuki ve idari düzlemde etkilerinin neler olduğu; yönetim yapılanmasına ne ölçüde ve ne şekilde etkide bulunduğu sorularına cevap aranmaktadır. Bu sorulara yanıt vermek üzere konu üzerinde yürütülen çalışmalar referans alınmaktadır.

2. TARİHSEL SÜREÇTE LIBERALİZM

Liberalizm, siyasal terminolojiye ilk olarak 19. yüzyılda girmiş olmakla birlikte, tarihsel gelişim süreci 17. yüzyılda İngiltere'de başlamış, 'Aydınlanma Hareketi' etrafında şekillenmiştir (Gül, 2006, s. 9). Ancak, liberalizmin temelini oluşturan 'özel mülkiyet', 'serbest girişim' gibi birtakım terimler, çok önceki dönemlerde de dile getirilmiştir. Örneğin Aristo, Platon'un aksine özel mülkiyetin yasaklanmasına karşı çıkmış (Sarica, 1996, s. 22), gelir dağılımını dengeli tutmak kaydıyla özel mülkiyete izin verilebileceğini iddia etmiştir. Ona göre ortak olan şeyler ihmal edilmeye elverişlidir ve kavgalara neden olur. Ancak insanlar kendine ait olan şeylere karşı daha duyarlı davranırlar (Şenel, 1999, s. 171). Aristo gibi pek çok düşünür belli ölçüde bu konulara değinmişlerdir. Ancak liberalizmin bir felsefi düşünce olarak ortaya çıkmasının miladı 17. yüzyıl ve doğum yeri o dönemin İngiltere'si olarak kabul edilmektedir (Sarica, 1996, s. 24).

Liberalizmin, John Locke, İskoç Aydınlanması ve Immanuel Kant gibi üç kaynağı olduğunu savunan Erdoğan (2005, s. 24)'a göre Liberalizm aslında bir Anglo-Amerikan düşünce geleneğidir. İlk liberal eğilimli düşünür bir İngiliz filozofu olan John Locke'dur. Locke'a göre toplumsal ve siyasal varoluş, başlangıçta doğa halinde yaşayan ve "doğal haklar"a sahip olan insanların kendi aralarında anlaşarak devleti kurmasına dayanır. Locke'un düşüncesine göre insanlar uygar yaşama geçerken doğal haklarını saklı tutmuşlar ve devleti bu hakları korumakla görevlendirip yetkilendirmişlerdir. Bu haklar yaşam, özgürlük ve mülkiyet üçlemesiyle açıklanır (Erdoğan, 2005, s. 24).

İkinci kaynak olarak görülen İskoç Aydınlanması'nın üç önemli

düşünürü; David Humme, Adam Smith ve Adam Ferguson'dur (Erdoğan, 2005, s. 24). Bu üç düşünürün ortak söylemleri 'serbest girişim', 'doğal özgürlük sistemi', 'tarafsız devlet', 'piyasa düzeneği' olarak sıralanabilir (Gül, 2006; Şaylan, 2003b; Selçuk, 1999; Üstünel, 1994).

Düşünsel kaynaklardan üçüncüsü olarak Kant'ın liberal düşünceye etkisinin, onun kişisel özerklik ve kişilerin ahlaki değerleri bakımından eşitliği kavramları ile evrenselci adalet anlayışı olduğunu belirten Erdoğan (2005, s. 25)'a göre Kant, liberalizmin akılcı temellerinin de kaynaklarından.

Liberalizm, feodalitenin çökmesi, ticaretin gelişimi ve sanayileşmenin gelişiminin yarattığı toplumsal ve siyasal değişim sürecinin bir ürünü (Gül, 2006, s. 10) olarak kendini göstermektedir. Feodal dönemde Avrupa'nın genel siyasi yapılanması, kral ile kilise arasında paylaşılmış bir iktidar sistemine dayanmaktadır. Toprak mülkiyeti esasına göre, büyük toprak sahibi monarklar iktidarın yerel ortağı olmuştur. Katolik kilisesinin siyasal yapıdaki etkisi büyüktür. Dinsel dogmalar ve kralın uygulamaları arasında sıkışmış bir siyasal yapılanma mevcuttur.

Ancak ticaretin gelişmesi, meta üretiminin artması dolayısıyla ekonomik yapılanmanın temelden sarsılması ve değişmeye başlaması, bu siyasal yapılanmayı önemli ölçüde etkilemiştir. 12. ve 13. yüzyıllardan itibaren kentleşmenin yoğunlaşması, Haçlı Savaşlarının Avrupa'yı etkilemesi ve çeşitli fuarların düzenlenmesi ticaretin gelişmesini sağlamıştır. Özellikle, parasal kredilerin alınıp verilmesinin özendirilmesi için hukukî ve dinî yapının değiştirilmesi sermaye birikiminin sağlanmasını kolaylaştırmış, büyük keşiflerin doğurduğu ekonomik ve siyasal sonuçlar, liberal düşüncenin oluşmasında büyük rol oynamıştır (Beacher, 1986; Lande, 1998; Erdoğan, 1998).

Ticaretin ve sanayinin gelişmesi ile burjuva sınıfı ortaya çıkmıştır. Siyasal yapılanmada yerel güç konumunda olan soylu toprak sahiplerinin etkinliğini yitirmesi ve oluşan burjuva sınıfının palazlanması ile iktidar mücadelesi yaşanmaya başlamıştır.

Burjuvazi artık iktidara kendisi geçip, tüm aristokratik kalıntıları, yasaları ve kurumları değiştirerek, burjuva sınıfının hukuksal ve siyasal düzenini kurmayı amaçlamıştır (Şenel, 1999: 334). İşte bu durum, Sarıca'nın (1996, s. 91) ifadesi ile "yeni bir dünya görüşünü, yeni bir felsefe, yeni bir iktisadi ve sosyal kuramı" beraberinde getirmiştir. Burjuvanın oluşturduğu bu dünya görüşü 'Aydınlatma Felsefesi' olarak kendini göstermiştir (Sarıca, 1996, s. 91).

Bu dönemde parasal araçların yayılması, ekilen alanların genişlemesi ve nüfusun artması toplumu dünyevileştirerek kilisenin toplum üzerindeki etkisini

azaltmıştır. Tüm bu gelişmeler kilisenin kültürel ve sosyal tekeline kırmış, kiliseyi ve kilisenin Hıristiyanlığı yorumlama biçimini etkilemiştir. Bu yüzyılda tek eğitim merkezi olan manastırların karşısına üniversitelerin yavaş yavaş ortaya çıkması ile bilimde, felsefede belirli bir özgürlük ve özgünlük doğmaya başlamıştır. (Duby, 1991, s. 158)

Yaşanan bu siyasal gelişmeler liberalizmin siyasi yüzünü ortaya çıkaran bir süreci tanımlar. İktisadi anlamda liberalizmin gelişimi ise Sanayi Devrimi sürecinde kendisini göstermektedir. Sanayi Devrimi ilk olarak İngiltere’de başlamıştır ve diğer Avrupa ülkelerine buradan yayılmıştır. Devrimin en önemli özelliği zincirleme olarak birçok buluşa yol açmasıdır. Diğer bir özelliği sermayenin ve el emeğinin merkezileşmesini beraberinde getirmesidir. Makinelerin giderek daha karmaşık hale gelmesi ve enerji kaynaklarına yakın yerlerde konumlandırılma zorunluluğu, büyük fabrikaları doğurmuştur. Böylece kapitalistlerle işçiler arasındaki toplumsal ilişkiler de yeni bir boyut kazanmıştır. Sanayicilerin kentlerde yerleşmesi ve yeni kentlerin kurulması, kent ve kır arasındaki farklılıkların derinleşmesine neden olmuştur (Tanilli, 1999, s. 118-120).

Devrimin en önemli toplumsal sonucu hiç şüphesiz toplumsal sınıf yapılanmasını değiştirmesidir. Oluşan yeni yapılanmada burjuva sınıfı ile işçi sınıfı (proletarya) arasında siyasal mücadele başlamıştır (Zubritski, Mitropolski & Kerov, 1995, s. 51). Liberal düşünce bu ortamda doğmuş ve gelişmiştir.

Başta ABD olmak üzere uygulanmaya başlanan liberal politikalar, 19. yy sonu ile 20. yy başında yaşanan ekonomik krizler nedeni ile tartışılır hale gelmiştir. Buna ek olarak büyük devletlerin yeni pazar bulma arayışı ve mücadeleleri I. Dünya Savaşı’nın patlak vermesine neden olmuş, devletler ağır sanayi ürünlerinin alıcısı konumuna gelmişlerdir. Büyük miktarlara ulaşan bu harcamaların yapılması ve bu harcamaların karşılanması için para basılması fiyat istikrarını bozmuştur. Bu müdahalenin Savaş sonunda son bulacağı düşüncesi egemen olmasına rağmen Savaş, kapitalizmin liberal döneminin sonu olmuştur (Ölmezoğulları, 1999, s. 78–79).

I. Dünya Savaşı’nın bitiminin ardından ekonomik ve sosyal bunalımlar artarak devam etmiştir. 1929 yılındaki Büyük Bunalım’a kadar geçen sürede bu bunalımlar belli ölçüde dizginlenebilmiş ancak alınan önlemler bağıra bağıra gelen bunalımı sadece bir ölçüde geciktirebilmekten öteye geçememiştir. Büyük Buhran olarak da adlandırılan ekonomik bunalım, 24 Ekim 1929’da, New York Borsası’nda yaklaşık 16 milyon hisse senedinin % 50 ile % 90 arasında değer kaybetmesi ile patlak vermiştir. Bankaların felaketi önlemek için yüksek miktarda hisse senedi alımı yoluna gitmesi olumsuz sonuçlanmış ve bankaların iflasına neden olarak bunalımı hızlandırıp derinleştirmiştir (Şaylan, 2003b, s.

85).

Kısa sürede diğer ülkelere de sıçrayan bunalım, 1930'dan sonra giderek şiddetlenen bir hal almıştır. Ortaya çıkan işsizlik ve üretimdeki düşüş, yeni iflaslara neden olmuş ve yatırımları giderek düşürmüştür (Ölmezoğulları, 1999, s. 80). Bu bunalımın yarattığı toplumsal ve siyasal gerilimlerin, belli ölçüde, II. Dünya Savaşı'na giden yolda belirleyici rol oynadığını söylemek de olasıdır (Şaylan, 2003b, s. 86).

Bu dönemde yaşanan krizlerin bertaraf edilebilmesi için yeni arayışlara girilmiştir. İlk başarılı uygulama ABD'de bazı iktisadi düzenleme ve müdahaleleri içeren New Deal politikalarıdır. Bu politikalarla bazı tarım ürünlerinin arzına sınırlama getirilmiş, fiyat endeksi yukarı çekilmiş, kamu yatırımları yoluyla ekonomik canlanma sağlanmıştır (Üstünel, 1994; Şenel, 2006).

Meydana gelen ekonomik ve sosyal bunalımların düşünce dünyasına da önemli etkileri olmuştur. Özellikle bu dönemde ortaya çıkan ve işçi hareketlerini temel referans alan sosyalist düşünce akımının gelişimi, siyasal yapılanmayı önemli ölçüde etkilemiştir. Bu dönemde sınırlı devlet anlayışı, yerini müdahaleci devlet anlayışına terk etmeye başlamıştır. Toplumsal eşitsizlik ortamı ve bunun doğurduğu toplumsal ve siyasal gerilimler yeni bir iktisadi yapılanma arayışını beslemiştir (Şaylan, 2003b; Gül, 2006).

Özellikle J. M. Keynes, 1936 yılında yayımlanan eseriyle klasik liberal anlayışa tam bir meydan okuma anlamı taşıyan açılımlar sunmuştur. Ekonominin yalnızca tam istihdamda dengede olacağını iddia eden klasiklerin bu görüşünü tamamen reddetmiştir. Ekonominin eksik istihdamda da dengede olabileceğini ortaya koymuş, devletin görevini de ekonomi tam istihdama ulaşana dek harcama yaparak ekonomiyi yönlendirmek olarak açıklamıştır (Üstünel, 1994, s. 104).

Keynes'in 1936 yılında ortaya attığı bu görüşler, özellikle II. Dünya Savaşı'nın ardından pek çok ülkede uygulama alanı bulmuştur. Ekonomide etkin devlet müdahalesini öngören bu politikalar 1970'li yıllara kadar, piyasa mekanizması ile planlama uygulamalarını harmanlayarak ülke ekonomilerini düzenlemiştir. (Ölmezoğulları, 1999, s. 87-88).

Uygulanan bu politikalar, literatürde 'refah devleti' ya da 'sosyal devlet' olarak adlandırılan yeni bir devlet örgütlenmesinin oluşmasına neden olmuştur. "Kapitalizmin iradesi dışında, objektif koşulların bir ürünü olarak, ortaya çıkmış olan... sosyo-politik örgütlenme sistemi" olarak tanımlanan (Sarıca, 1996, s. 206) bu yapılanmada, devletin ekonomide düzenleyici ve yön verici olarak yer aldığı, ekonominin önceden belirlenen planlara göre

yönlendirildiği ve bireylerin sosyal hak ve özgürlüklerinin korunduğu bir sosyo-ekonomik düzen söz konusu olmaktadır.

Liberal politikaların yarattığı toplumsal ve ekonomik sorunların giderilmesi amacı ile uygulamaya koyulan bu politikalar, savaş dönemi sonrası var olan sosyo-ekonomik sorunların belli ölçüde giderilmesini sağlamıştır. II. Dünya Savaşı gibi son derece önemli siyasal, sosyal ve ekonomik sonuçlar doğuran bir gelişmenin ardından uygulama alanı bulan bu politikalar, yine siyasal, sosyal ve ekonomik anlamda çok önemli sonuçlar doğuran başka bir olayın yaşanması ile çözüme sürecine girmiştir. Bu olay, 1973 yılında patlak veren petrol bunalımıdır.

Aslında II. Dünya Savaşı sonrası döneme damgasını vuran sosyal devlet uygulaması, 1970'li yıllarla birlikte çözülmeye başlamıştır. Ekonomik göstergelerdeki gelişimin yavaşlaması, ekonominin durağanlaşması, bu durumun en önemli nedenlerindedir. Ama özellikle 1973 Petrol Bunalımının yarattığı toplumsal ve ekonomik zorluklar, sosyal devlet anlayışının sorgulanmasına neden olmuştur. 1970'li yılların sonlarından itibaren sosyal devlet uygulamalarına sınırlama getirilmeye başlanmış, 1980'li yıllarla birlikte sosyal devlet tasfiye sürecine girmiş ve neo-liberal politikalar geliştirilmeye başlanmıştır (Ölmezoğulları, 1999; Şaylan, 2003b; Güler, 1996).

Ekonomik durağanlık ve yaşanan sosyo-ekonomik sorunların toplum kesimlerinde yarattığı rahatsızlık, yeni arayışların önünü açmış ve liberal politikalara dönüş eğilimi yaygınlaşmaya başlamıştır. Neo-liberal politikalar, bu sürecin bir sonucu olarak gündeme gelmiştir.

Liberal düşünürlere göre neo-liberal politikalar, “klasik siyaset ve iktisat teorisinin bir restorasyonu veya bir aşına dönüş hareketi” (Erdoğan, 1998, s. 14) olarak değerlendirilmektedir. Yeniden sınırlı devlet anlayışına dönüşmekte ve devletin ekonomideki yeri ve etkisi sınırlandırılmaktadır.

3. LIBERALİZMİN DÜŞÜNSEL ARKAPLANI

Tarihsel süreç içerisinde gelişim gösteren liberal düşünce, kendini dönüştürebilme becerisini göstermiş ve belli ölçüde yapısal değişimlere uğramıştır. Bu düşüncenin temelini oluşturan bazı özellikleri korunmuş ve dönüşümü bu temel dayanak noktalarına bağlı kalarak sağlanmıştır. Kapitalizmin de temelini oluşturan bu dayanak noktaları, iki temel kurumun varlığıyla açıklanır; bunlardan ilki, özel mülkiyet hakkı ve sözleşme özgürlüğü, ikincisi ise piyasa düzeni ve fiyatlar sistemidir (Üstünel, 1994, s. 72).

Liberal düşünce, yönetimin kaynağını toplumsal yaşamın koşullarında arar. Toplumsal yaşam da genel anlamda liberallerce bireysel özerkliğin müdahale edilemez alanını vurgulamak üzere kullanılan bir kavramdır. Bu

şekilde birey, daha ilk baştan siyasal toplumun belirleyici öznesi olarak merkezi bir konum edinmiş olur (Alkan, 2005, s. 356).

Liberalizmin özgürlük anlayışı, bireyin dış etki ve baskılara maruz kalmadan serbestçe hareket edebilmesine dayanır (Yayla, 2008, s. 165). Bireysel özerkliği merkeze alan liberal düşünce, bireyi kendine göre özgürleştirmek için siyasal müdahale alanını sınırlama yoluna gider. Bu da daha az devlet daha çok piyasa olarak formüle edilebilecek bir yapılanmayı beraberinde getirir. Böyle bir yapı da mevcut siyasal düzenin dönüşmesi ve işlevsel olarak farklılaşması sonucunu doğurur (Erdoğan, 1998; Selçuk, 1999).

Liberalizmin savunduğu özgürlük anlayışı negatif özgürlük anlayışı olarak kabul edilir. Bu özgürlük anlayışı, “sınırlamanın yokluğu”, “engellenmeme”, “zorlanmama” veya “müdahale edilmeme” anlamı taşır (Erdoğan, 1998, s. 23). Liberalizmin özgürlük ve insan hakları anlayışının temelini genel olarak doğal hukuk, doğal insan hakları ya da Bentham’cı faydacılık gibi teoriler oluşturmaktadır (Yayla, 1993; Friedman, 1988).

Doğal hukuk, sürekli değişmeyen ve kökünü insan doğasından alan yasalar olarak tanımlanır. İnsan aklının bütün sosyal, siyasal ve ekonomik ilişkileri düzenleyen doğal yasaları bulmaya ve uygulamaya elverişli olduğu varsayımına dayanır (Yayla, 2008, s. 29–30).

İnsan haklarını da doğal hukuk teorisine dayandıran liberal düşünce, bireyi merkeze almakta, bireysel hak ve özgürlüklerin gelişimini zorunlu görmektedir. Liberal düşünceye göre ekonomik ilişkilerdeki özgürlük ortamı, hem bireyin hem de toplumda tüm toplumun kalkınması sonucunu doğuracaktır. Sistemin işleyişini de ‘gizli el’ adı verilen piyasa düzeneği sağlayacaktır (Smith, 1997, s. 17-18).

Klasik iktisatçıların en önde gelen isimlerinden olan Adam Smith (1997, s. 17-21) Ulusların Zenginliği adlı eserinde, bir malın, biri doğal fiyatı (denge fiyatı) diğeri pazar fiyatı olmak üzere, iki fiyatı olduğunu savunur. Doğal fiyat maliyetle belirlenirken pazar fiyatı arz ve talebe göre belirlenir. Bir malın arzı ve talebi arasında fark olduğunda, pazar fiyatı ile doğal fiyat arasında da fark olur. Ancak bu fark geçicidir. Piyasada egemen olan serbest rekabet, bu dengeyi sağlar. Pazar fiyatı, doğal fiyatın üzerindeyse, yeni üreticiler pazara girerek arzı arttırlar ve fiyat düşer. Tersî durumda ise pahalı üreten bazı üreticiler, üretimden vazgeçer ve arz düşürülerek denge sağlanır. Bu nedenle liberal düşüncede devlet müdahalesinin olduğu ortamda özgürlüklerin gelişmesinin olanaksız olduğu savunulur (Erdoğan, 1998, s. 25).

Bireyi merkeze alan, sınırlı devlet anlayışını benimseyen, piyasanın kendi koşulları içerisinde doğal bir dengeleyici olduğu ön kabulünden hareket

eden liberal düşünce, son dönemlerde dünyanın büyük bir bölümünde kabul görmüş ve liberal politikalar uygulamaya koyulmuştur. Liberal politikaların uygulama alanı bulması, hem ülkelerin yönetim yapılanmasında hem de bu yapılanmaya kaynaklık teşkil eden siyasi, sosyal, kültürel ve hukuksal yapıda köklü değişimleri beraberinde getirmektedir. Günümüzde neo-liberalizm tartışmaları da bu değişim ve dönüşüm süreci üzerinden gerçekleştirilmektedir. Devam eden bölümde neo-liberal politikaların kamu yönetimi yapılanmasını nasıl ve ne ölçüde etkilediği incelenmektedir.

Liberal politikaların II. Dünya Savaşı sonrası dönemde yaşadığı tikanıklık ve sürecin getirdiği sorunlar, sosyal devlet anlayışının yerleşmesine ve liberal politikaların yerine Keynesyen ekonomik modelin gelişmesine neden olmuştur. Bir önceki bölümde belirtildiği gibi 1970'li yıllarda ise bu politikalar, yaşanan sosyo-ekonomik sorunlar nedeni ile tartışılır hale gelmiştir. Bu süreç de neo-liberal politikaların önünü açmıştır.

Neo-liberalizm, özünde liberal değerlere dayanan, sınırlı devlet anlayışı ile ekonomik alanın yeniden liberalize edilmesini savunan bir fikri akım ve ekonomik model olarak ortaya çıkmıştır. Çalışmanın bir sonraki bölümünde bu model ve bu modelin siyasi, sosyal, ekonomik ve hukuksal sonuçları irdelenmektedir.

4. NEO-LİBERAL POLİTİKALAR VE KAMU YÖNETİMİ

İktisadi dönüşüm süreci siyasi, sosyal ve hukuksal dönüşümleri de beraberinde getirir. Özellikle 1980 sonrası dönemde tüm dünyada yaygın biçimde uygulanmaya başlanan liberal politikalar, bu dönüşümlerle birlikte kamu yönetimi yapılanmasını ve yönetim anlayışını da dönüştürmektedir. Dönüşüm sürecinin temel dinamikleri ise küreselleşme, özelleştirme, yönetişim, yerelleşme ve idari reformlardır.

Küreselleşme, yalnızca kamu yönetimini hedef alan ve etki alanı bununla sınırlı olan bir süreç değildir. Çok daha kapsamlı, farklı boyutları olan, etki alanı daha geniş bir süreçtir. Bu sınıflamada yer almasının nedeni, liberalleşme sürecinin motoru olması ve 'Yeni Dünya Düzeni' olarak adlandırılacak kadar etkin bir süreç olmasıdır.

Küreselleşme ile ilgili yapılan tanımlar bazen dünya halklarının birbirine benzeme süreçleri ve buna bağlı olarak da tek bir küresel kültürün ortaya çıkması, bazen de toplumların, toplulukların ve kimliklerin kendi farklılıklarını ifade etme ve tanımlama süreci olarak şekillenmektedir (Keyman, 1998, s. 9).

En genel anlamıyla ekonomik sınırların kalkması ve sermaye akışkanlığının sağlanması olarak tanımlanan (Andiç, 1992; Bayramoğlu, 2000)

küreselleşme, yalnızca ekonomik anlamda sınırların kalkması ile sınırlı kalmamış, teknoloji, iletişim gibi pek çok alana yayılmıştır. Bugün artık yalnızca sermayenin ve emeğin küreselleşmesinden değil, bilginin küreselleşmesinden, teknolojik küreselleşmeden ve daha pek çok alanda küreselleşme eğilimlerinden bahsedilebilir hale gelmiştir.

Karşıtlarına göre küreselleşme, sermayenin uluslararasılaştırılması (Ölmezogulları, 1999, s. 269) durumunu ifade eder. Yeni dünya düzeni olarak adlandırılan ve kapitalizmin bir sistem olarak dünyada zafere ulaşmış olduğu ön kabulünden (Şaylan, 2003b, s. 242) hareketle, sermayenin uluslararası dolaşımının engellerle karşılaşmaksızın sağlanmasını içeren bir sürecin adı olarak değerlendirilir.

Liberalizm, hem kendisi bir siyasal doktrin olması açısından hem de felsefesi gereği siyasal müdahale alanını daraltması açısından siyaset yapılanmasını önemli ölçüde etkilemektedir. Siyasal yaşamdaki bu dönüşüm, doğal olarak sosyal, ekonomik ve hukuki yapıyı da etkilemektedir. Bu durum, aynı zamanda ‘iktidar’ kelimesinin yeniden tanımlanması gereğini ortaya koymaktadır. Burada anahtar kelime ise ‘yönetişim’ dir. Özellikle 1990’lı yıllarla birlikte gündeme oturan yönetim modeli, yönetim sürecine sivil inisiyatifi de dâhil etmeyi amaçlar (Bayramoğlu, 2005; Güzelsarı, 2003).

Devlet-toplum ikileminin ortadan kaldırılması gerektiği düşüncesinden yola çıkan model, küreselleşmenin zorunlu bir süreç olduğu savından hareketle, küreselleşen bir dünyaya uygun bir iktidar tarzı, yeni bir devlet anlayışı ve yeni bir yönetim üslubu geliştirmeyi hedeflemektedir (Bayramoğlu, 2000, s. 85).

Ancak bunun bir retorik olduğu, küresel yönetim modelinde sivil topluma biçilen rolün, devlet ile devlet dışında kalan alan arasında ulusaşırı bağları yaratmak, yani yerel ile küresel olanı birbirine eklemlenmek işlevini üstlenmek olduğu da iddia edilmektedir (Özdek, 1999, s. 44–45). Bu durum, siyasal iktidarın işlevini ve iktidar kelimesinin anlamını yeniden yapılandırmaktadır.

Konuya eleştirel yaklaşanlara göre kamu gücünün topluma devredilmesi ya da toplumla paylaşılması olarak sunulan yönetimde ‘toplum’ ifadesinden bürokrasi, şirket ve STK anlaşılmalıdır. Böylece karar alma mekanizmasına yeni aktörler dâhil edilmektedir. Bu aktörler içerisinde tek etkin olan ise şirket yani sermayedir (Güler, 2005, s. 24).

Devletin yeniden tanımlanması söylemleri ile devletlerin rol ve işlevleri de yeniden tanımlanmaktadır. Buna göre devlet, sadece vergi toplayan, ekonomide etkin rol almak yerine gözetme ve denetleme işlevine sahip olan, bireysel özgürlüklerin önünü açan ve bunları güvence altına alan bir

örgütlenmeyi ifade eder. Sınırlanmış iktidar, bireysellik ve özgürlük alanlarının genişlemesi liberalizmin belli başlı ilkelerindedir (Alkan, 2005, s. 356).

Liberalizmde asıl olan bireysel çıkarın maksimize edilmesidir. Toplumsal çıkarın maksimize edilmesi de bunun doğal bir sonucu olarak sağlanacaktır. Yani bireylerin çıkarlarının toplamı toplumsal çıkarı oluşturacaktır. Ekonomik ilişkilerdeki özgürlük ortamı, hem bireyin hem de toplumda tüm toplumun kalkınması sonucunu doğuracaktır. Sistemin işleyişini de 'gizli el' adı verilen piyasa düzeni sağlayacaktır (Smith, 1997, s. 17-18).

Liberal düşünceye göre devlet, toplumsal yaşam içerisinde etkin rol oynayarak toplumsal kesimler arasında yeniden bölüşüm yapmaz. Sadece dezavantajlı kesimlere yönelik bazı sınırlı sosyal politika araçlarını etkinleştirir. Ayrıca gelirin eşitsiz dağılımı adaletsizliğin var olduğu anlamına gelmez. Çünkü bu dağılımın altında, kişilerin çabaları, fırsatları kullanma yetenekleri, bireylerin katkılarının faydası ya da değeri ve rastlantılar yatmaktadır (Friedman, 1988; Smith, 1997). Dolayısıyla eşitsizlik normaldir ve piyasa mekanizmasının işleyişinin bir gereğidir (Gül, 2006, s. 126).

Liberal politikaların uygulama alanı bulabilmesi, öncelikle yürürlüğe konacak yasal düzenlemeler ve yine bu yasal düzenlemelerle oluşturulacak kurumsal yapılarla mümkün olmaktadır. Özellikle 1980 sonrası süreçte tüm dünyada ve dolayısıyla ülkemizde bu durumun sayısız örneği sergilenmektedir. Başta Amerika ve İngiltere olmak üzere tüm dünyada ülkelerin ve ülke ekonomilerinin liberalizasyon süreci bu dönemde başlamıştır. ABD'de Reagan, İngiltere'de Thatcher, ülkemizde de 1980 darbesi sonrası ilk sivil iktidarı elinde bulunduran Özal dönemi bunun en somut örnekleridir.

Bu dönemde devlete, rekabetçi, sonuçlara önem veren, müşteri odaklı, ileri görüşlü, yerelleşmeci, piyasa odaklı, dönüştürücü ve girişimci (Yayla, 1993, s. 12) gibi yeni misyonlar yüklenmiştir.

Bu dönemden itibaren IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşlarla yapılan kredi anlaşmaları, genellikle bu yapının kurulmasını sağlayacak yasal düzenlemelerin yapılmasını şart koşturmaktadır. 1980'li yıllarda yapılan anlaşmaların ortak özelliği hepsinin konu ile ilgili kamu kurumlarının modernizasyonunu, bilişim teknolojisi ile donatılmasını, iyileştirilmesini ve geliştirilmesini şart koşturmasıdır (Güler, 2005, s. 16). 1990'lı yıllarda ise değişim çabaları yaygınlaşmış, küresel boyuta ulaşmıştır (Kettle, 2005, s. 1-3).

Türkiye için liberal dönüşüm sürecinin miladı 1979 IMF Stand-by Anlaşması ve bunun sonucu olarak alınan 24 Ocak 1980 kararlarıdır. Bu kararların uygulanabilmesi de 12 Eylül rejimi ile mümkün olabilmıştır (Güler, 2005, s. 16).

24 Ocak kararları ile kur ayarlaması (devalüasyon) yapılarak paranın değerinin düşürülmesi, kurların her gün Merkez Bankası tarafından belirlenmesinin sağlanması, kredi faizlerinin piyasaların öngördüğü düzeylere çıkarılması, KİT'ler tarafından üretilen mal ve hizmetlerin fiyatlandırılmasının piyasa koşullarına göre yapılması, iç talebin kısılması ve ihracatın özendirilmesi gibi düzenlemeler yapılmıştır (Çavdar, 1992, s. 227–228).

İmzalanan uluslararası ekonomik anlaşmalarla da ülkelerin iç hukuklarına yansıtması zorunlu yasal düzenlemeler, uluslararası düzeyde gerçekleştirilmektedir. Bu anlaşmalardan ilki, kamu hizmetini uluslararası ticaretin konusu haline getiren, ortak kullanılan varlıklara ve kamu hizmetinin meta dışı alanlarına kapitalizmin nüfuz etmesini sağlayan ve sonuç olarak da kamu hizmeti ve kamu yararı yaklaşımlarını kökten değiştiren Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS)'dir (Bayramoğlu, 2005, s. 96).

Bu anlaşmanın temel özelliği, hizmet sektöründeki kuralların küresel düzeyde belirlenmesiyle hizmet sektörünü küresel rekabetçi piyasanın bir unsuru haline getirmesidir. Bir diğer önemli anlaşma, Dünya Ticaret Örgütü'nün aldığı kararların üye ülkeler açısından bağlayıcı olmasını sağlayan Uyuşmazlık Çözümünün Prosedür ve Kurallarının Anlaşması (DSU) yani bilinen adıyla Tahkim Sistemidir (Bayramoğlu, 2005, s. 96). Bu anlaşmaya göre ekonomik anlaşmazlıklar uluslararası düzlemde çözüme kavuşturulmaktadır.

Tahkim olarak tahkim, tarafların üzerinde anlaştıkları konular hakkında ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların devlet yargı sistemi dışında hakeme başvurularak çözümlenmesidir (Collin, 2003, s. 17). Uluslararası tahkim ise uluslararası düzlemdeki uyuşmazlıkları çözüme kavuşturmayı amaçlar. Uluslararası Tahkimin en çok eleştirilen yanı uyuşmazlığın çözümü noktasında yerel yargının daha önce vermiş olduğu kararı dikkate almama yetkisidir. Yani karar alınırken o konuda daha önce yerel mahkemenin vermiş olduğu karar, Tahkim için bağlayıcı değildir. Dolayısıyla uyuşmazlığın taraflarından biri olan uluslararası şirket için de bir bağlayıcılığı yoktur (Bayramoğlu, 2005, s. 96).

Neo-liberalizmin kamu yönetimini dönüştürme yollarından bir diğeri özelleştirme uygulamalarıdır. Özelleştirme, daha önce devletin kendi kurum ya da kuruluşları eliyle yürütmekte olduğu bir mal ve hizmet üretimi etkinliğinin, tamamen ya da kısmen özel sektöre devredilmesi sürecidir (Parker & Kirkpatrick, 2005, s. 514).

Özelleştirme uygulamalarının savunucularına göre, bürokrasinin geleneksel bütçe süreçleri ve ağır kamu hukuku kurallarına dayanan yapısının ortaya çıkardığı sorunlardan dolayı, yeni hizmet sunumu yöntemlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyacın sözleşmecilik yolu ile giderilebileceği düşüncesinden hareketle, bazı kamusal hizmetlerin özel sektör tarafından

sunulması (Lane, 2000, s. 305) sağlanmaktadır.

Türkiye'de özelleştirme söylemleri ilk olarak 1950'li yıllarda gündeme gelmiştir. 1950 yılında Demokrat Parti, seçim bildirgesinde KİT'lerin satılmasına yer vermiştir (Çavdar, 1992, s. 233). Türkiye'de ilk özelleştirme uygulaması ise bazı kamu tesislerinin 1984'de özel sektöre devri ile gerçekleşmiştir (ÖİB, 2015, s. 10).

Yaklaşık 30 yıllık gecikmenin en önemli nedenlerinden birisi kanımızca yasal altyapının elverişli olmamasıdır. Ülkemizde özelleştirmeye ilişkin ilk yasal düzenleme, 29.2.1984 tarih ve 2983 sayılı Kanun ile yapılmıştır. Bu kanun ile gelir ortaklığı senedi, hisse senedi ve işletme hakkı devrinden oluşan özelleştirme yöntemleri tanımlanarak, Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı Kurulu, Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi ve Kamu Ortaklığı Fonu kurulmuştur. Daha sonra 2985 sayılı Kanun ile Toplu Konut Fonu kurularak, Fonun, Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı Kurulu ve Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi ile ilişkileri tanımlanmıştır (ÖİB, 2015, s. 3).

Bu tarihten günümüze kadar özelleştirme uygulamalarının yaygınlaştığı görülmektedir. Bugüne kadar 271 kuruluştaki kamu hisseleri, 1679 taşınmaz, 10 otoyol, 2 boğaz köprüsü, 146 Tesis, 7 Liman, şans oyunları lisans hakkı ile Araç Muayene İstasyonları özelleştirme kapsamına alınmıştır. Parasal büyüklük olarak toplam 68,1 milyar dolarlık bir özelleştirme söz konusudur (ÖİB, 2015, s. 8-10).

Özelleştirme uygulamaları da en çok tartışılan konulardan biri olarak her dönem gündemde yerini almaktadır. Özelleştirme eleştirileri, ideolojik karşıtlık ve uygulamaya dönük eleştiriler olarak sınıflandırılabilir. İdeolojik olarak özelleştirme uygulamalarına karşı olanlar, devletin ekonomi içerisinde etkin rol alması gerektiğini, özellikle doğal tekelleşimdeki mal ve hizmetlerin özel mülkiyete konu olmasının sakıncalı olduğunu, stratejik önemi haiz alanlarda yapılacak özelleştirme uygulamalarının ulusal güvenliği ve bağımsızlığı tehlikeye düşürebileceğini, satılan kuruluşlarda çalıştırılan personelin işsiz kalmasının sadece bireysel değil toplumsal sorunlar da yaratacağını savunmaktadır (Gül, 2006; Güler, 1996; Martin, 1995).

Uygulamaya dönük eleştirilerse özelleştirilen kuruluşlarda istihdam edilen personelin işsiz kalması ya da daha az kazançlı ve güvencesiz işlerde çalıştırılması, karlılığın ön planda olması nedeni ile bazı yerlerde hizmet sunumunun maliyetler gözetilerek aksatılması (örneğin, nüfusu düşük olan yerlerde elektrik, telefon hatları gibi altyapı yatırımlarının sektöre uğraması), özelleştirmeye tabi tutulan kurumların gerçek değerlerinin çok altında satılması gibi konular üzerinde yoğunlaşmaktadır (Martin, 1995, s. 2).

Özelleştirme yanlıları kamuya ait iktisadi faaliyette bulunan kuruluşların verimsiz, hantal ve siyasi istismara elverişli yapılar olduğunu savunmakta ve bu yapının sonuçta görev zararına neden olduğunu belirtmektedirler. Özelleştirme ile ekonomik anlamda etkinlik ve verimliliğin sağlanacağı, zarar eden kuruluşların kar eden, katma değer üreten yapılar haline geleceği varsayılmaktadır (Andiç, 1992, s. 12).

Özelleştirme ile karlılığın artırılmasının yanında serbest girişimi teşvik etmek, verimlilikle birlikte performans artışı sağlamak, siyasi suiistimallerin önüne geçmek, diğer kamu yatırımları için kaynak yaratmak ve dış borçları ödemek gibi faydaların sağlanacağı da ifade edilmektedir. Temel felsefe, devletin doğrudan ekonomik etkinlikte bulunması yerine, bu alanı özel girişime bırakarak düzenleyici ve denetleyici bir pozisyona geçmesidir (Arslan, 2005; Erdoğan, 1998; Lane, 2000; Majone, 1996; Selçuk, 1999).

Özelleştirme karşıtları ise, devletin sadece düzenleyici ve denetleyici pozisyonda kalmasının ekonomik etkililik için yeterli olmadığını, devletin ancak doğrudan ekonomik etkinlikte bulunarak ekonomik yaşamı düzenleyebileceğini savunmaktadırlar. Ayrıca, özel sektör ile kamu arasında amaç farklılığına vurgu yapılmakta, kamu yararı ile kar güdüsünün yer değiştiği, vatandaşın yerini de müşteri kavramının aldığı iddia edilmektedir. Özelleştirmenin, işsizliği arttıracığı, yaşam standartlarını düşüreceği, iş güvencesi açısından sorun teşkil edeceği ve sendikasılaşmanın önünü açacağı ifade edilmekte, bu durumun sosyal sorunlar yaratmasının kaçınılmaz olduğu vurgulanmaktadır (Güler, 2005; Özdek, 1999; Şaylan, 2003b).

Özelleştirme yöntemleri, ihalelerin şeffaflığı, hangi sektörlerde özelleştirmeye gidilebileceği gibi farklı tartışma alanları da mevcut olmakla birlikte, tartışmanın taraflarının kendi siyasi eğilimlerine göre pozisyon aldıkları düşünüldüğünde, tartışmanın temelinde ideolojik bakış açısı farklılıklarının yattığı görülmektedir.

Yerelleşme, son dönemlerde sıklıkla duyduğumuz, üzerinde yoğun biçimde tartışma yapılan bir diğer kavramdır. Temel olarak önceden merkezi yönetim tarafından yürütülen bazı hizmetlerin, yetki devri yapılarak, yerel kurum ve kuruluşlar eliyle yürütülmesini sağlama süreci olarak tanımlanabilen yerelleşme, dört türe ayrılmaktadır: birincisi; merkezden taşra örgütüne yetki devri (deconsantration ya da bizdeki kullanımıyla yetki genişliği); ikincisi merkez ya da taşra örgütünden yerel yönetimlere yetki devri (devolution/ decentralization); üçüncüsü yetkinin her kademede bir alta devri (delegation); dördüncüsü de yetkilerin topluma veya özel sektöre devri (özelleştirme) olarak sınıflanmaktadır (Güler, 2005, s. 68).

Merkezden yönetim anlayışının reddi olarak ifade edilen adem-i

merkeziyetçi yönetim yapılanmasının temelinde kararların tek merkezden alınıp herkes için bağlayıcı olmasının yaratacağı olumsuzluklara yapılan vurgu yatmaktadır. Ülkenin farklı coğrafi bölgeleri, farklı toplumsal kesimleri ve diğer toplumsal katmanları göz önüne alındığında merkezi olarak alınan bir kararın her biri için aynı sonuçlar doğurmayacağı düşüncesi hâkimdir (Şengül, 1999; Yayla, 2008). Kararların yerelde alınıp uygulanmasının daha rasyonel ve daha demokratik olacağı ön kabulünden hareket edilmektedir.

Doğal olarak yerelleşme olgusu da tartışmalara açık ve eleştirilerin hedefi olan konulardan bir diğeridir. Yerelleşme, küreselleşmenin bir sonucu olarak değerlendirilmekte, küreselleşme ile çözülme sürecine girdiği düşünülen ulus devletin yerine mikro ölçekli yeni birimlerin ikame edildiği vurgulanmaktadır. İlk bakışta çelişki olarak görülen küreselleşme-yerelleşme ilişkisi, ulus devletin korumacı yapısı yerine daha küçük ölçekli ama küresel dünya koşullarına entegre edilmiş bir yerel yönetim modeli bağlamında diyalektik bir çerçeveye oturtulmaktadır. Buna göre ulusal siyasetin yerini yerel siyaset almakta ve bu da siyaset kurumunu küreselleşmeye karşı güçsüz kılmaktadır (Giddens, 2004; Habermas, 2008).

Türkiye özelinde bir değerlendirme yapmak gerekirse yerelleşme açısından bazı sınırlı düzenlemeler dışında önemli bir mesafe kaydedilmediği söylenebilir. Aslında 2004 yılında dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer tarafından veto edildiği için yürürlüğe girmeyen Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkındaki Kanun Tasarısı, genelde tüm kamu yönetimi yapılandırmasını doğrudan etkileyecek çok sayıda düzenleme içermektedir. Yerelleşme açısından da bazı önemli düzenlemeler içeren tasarı veto edildikten sonra çeşitli kanunlarda değişiklikler yapılarak bazı düzenlemeler yapılması yoluna gidilmiştir.

Bu bağlamda en dikkat çekici düzenleme 12/11/2012 tarih ve 6360 sayılı Torba Kanun ile yeni büyükşehir belediyeleri ihdası ve büyükşehir belediye alanının il mülki sınırları ile eşitlenmesi düzenlemesidir. Bu düzenleme ile toplam nüfusu 750.000'in üzerinde olan tüm illerde ilin mülki sınırlarının tamamını kapsayacak biçimde Büyükşehir Belediyeleri kurulmuştur. Böylece daha önce 16 olan büyükşehir sayısı bu düzenleme ile 29'a, ardından Ordu ilinin de nüfus kriterini yakalaması ile 30'a çıkmıştır (Kızılböğü & Alıcı, 2013, s. 355).

Bu düzenlemeyi önemli kılan bir diğer husus büyükşehir yapılanmasına gidilen illerde belde belediyelerinin kapatılması, köylerin mahalleye dönüştürülmesi, İl Özel İdarelerinin lağvedilmesi, araç, donanım, personel ve diğer varlıkları ile büyükşehir belediyelerine devredilmesi ve bazı önemli yetkilerin büyükşehir belediyelerinin uhdesine alınmasıdır (Gözler, 2013, s. 38-

39). Son derece tartışmalı olan bu düzenleme, ülkemizdeki yerel yönetim yapılanması bakımından yeni bir uygulamadır. Anayasaya aykırılık iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne kadar taşınan düzenleme, Mahkemenin red kararı ile yürürlükte kalmıştır (Atmaca, 2013; Muratoğlu, 2015).

Yerelleşme karşıtlarına göre yerelleşme, merkezi yönetim ve yerel yönetimler arasındaki dönüşümle sınırlı kalmayıp siyasal alanın dönüşümünü de sağlamaktadır (Bayramoğlu, 2005, s. 218). Yetki, hem devlet yönetim sistemi içerisinde yukarıdan aşağıya doğru aktarılmakta, hem de devlet örgütlenmesinin dışında toplumsal örgütlere ve sermaye sahiplerine devredilmektedir. Bu devir, siyasal yapılanmadaki dengeleri de temelden etkilemektedir. Yönetim sürecinde yeni aktörlerin ortaya çıkması sonucunu doğuran bu süreç, yönetim modeliyle bu bağlamda örtüşmektedir.

Yönetişim, karar alma mekanizmasında yeni aktörlerin yer almasını öngören bir yönetsel model olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk olarak 1970 ve 1980'li yıllarda ortaya atılan bu modelde 'daha az yönetim' ya da 'minimal devlet' i anlatan bir şifre olarak kullanılan yönetişim, 1990'lı yıllarla birlikte 'yönlendirici devlet' yapısına vurgu yapar olmuştur (Bayramoğlu, 2000, s. 87-88).

Yönetişim modelinde devletin rolü, hizmet sunumuna dâhil olan kamu, özel, gönüllü kuruluşlar adı da verilen hükümet dışı örgütlenmeler (NGO- Non Governmental Organizations- Sivil Toplum Örgütleri- STK) ve özerk kamu kuruluşlarından oluşan çoklu yapıyı koordine etmek olarak sınırlandırılır (Güzelsarı, 2003, s. 26). Yeni yapıda karar alma düzeneğinde yeni aktörler tanımlanmakta ve yönetim sürecine ortak edilmektedir. Bu, yönetişim modelinin özüdür.

Yönetişim, özelleştirmeye, yerelleşme politikalarıyla ve küreselleşme süreciyle de yakın ilişki içerisinde. Özelleştirme uygulamaları ile ortaya çıkan ilgili kesimlerdeki düzenleme yapma ihtiyacı, yeni yönetsel yapılanmaları zorunlu kılmaktadır. Bunlardan biri üst kurullar, düzenleyici kurullar ya da bağımsız idari otoriteler olarak adlandırılan idari yapılardır. Bu idari yapıların temel işlevi özelleştirme sonrası ilgili sektörde ortaya çıkan düzenleme ve denetleme işlevini yerine getirmektir (Aslaner, 2006; Demarigny, 1996; Majone, 1996; Sezen, 2003; Pauliat, 1998; Akıncı, 1999).

Yerel düzeyde de benzer bir yönetişim modeli önerilmektedir. Kent yönetimlerine ilişkin olarak yerel devlet, yerel düzeyde etkinlik gösteren sermaye ve sivil toplum kuruluşlarından oluşan üç sektörlü bir model ortaya çıkmıştır. Buna bağlı olarak yerel siyasetin de çoklu aktör modeline kayması gerektiği vurgulanmaya başlamıştır. Bu tür bir model ile "devlet, sermaye ve sivil toplum"a dayalı bir yapı önerilmektedir (Şengül, 1999, s. 12).

Yerel yönetimlere yönelik reform girişimlerinde hazırlanan planların satır aralarından bu yönde bir yapılanmanın olduğu sonucuna rahatlıkla ulaşılabilir. Küreselleşme süreci bu yapıya doğrudan etkide bulunur. Bunun yolu da devletlerin imzaladıkları uluslararası anlaşmalardır (Güler, 2005, s. 131-132).

Bu süreçte yerel yönetimler, ekonomik müdahale ve kamu hizmetlerinin sunumu işlevlerini giderek kamusal olmayan aktörlere bırakma eğilimine girmekte; vakıf, dernek gibi gönüllü kuruluşlar, piyasa sisteminin örgütleri ve yerel yönetimler, yerel dinamiklerin en önemli unsurları olarak önem kazanmaktadır. Böylelikle yerel yönetimler, özel kesim, iş çevreleri ve sivil toplum örgütlerine göre yeniden tanımlanmaya başlamıştır (Güzelsarı, 2003, s. 25).

Küreselleşme süreciyle gelişen yönetim kavramı, küresel örgütlenmeler örneğinde olduğu gibi, ülkelerin karşılıklı bağımlılığı (inter-independence) tezi üzerine bina edilmektedir. Tezin önerisi, bölgesel ve küresel oluşumlarda etkin bir ortaklık kurulabilmesi için ülke içinde olduğu gibi uluslararası alanda da yeni kurumlar oluşturulmasıdır (Bayramoğlu, 2005, s. 59). ILO gibi uluslararası örgütler, NAFTA, APEC gibi bölgesel birlikler ya da OECD gibi daha kapsamlı ve kapsayıcı oluşumlar buna örnek gösterilebilir.

Liberalizmin kamu yönetimini dönüştürme araçlarından biri de idari reformlar yapmak suretiyle yönetim yapısını etkilemek olmaktadır. İdari reform, genel anlamda yönetim örgütlenmesinin yapısı ya da işleyişine ilişkin birtakım düzenlemeler yapma hedefine yönelik olarak hazırlanan projeler için kullanılan bir terimdir (Aslaner, 2006; Şaylan, 2003a).

İdari reform, yönetim yapılanması ya da işleyişinin her aşamasında, belli bir etkinliğe ya da kesime yönelik olabileceği gibi (sağlık reformu, eğitim reformu, kamu maliyesi reformu gibi) genel anlamda yönetim yapılanmasının bütününe yönelik de olabilir. İkinci tür, özellikle son dönemlerde sıkça vurgulanan 'kamu yönetimi reformu'nu tanımlamaktadır. İdari reformlar, bir ülke için kendi şartlarının doğurduğu bir zorunluluk olarak, iç dinamikler temelli gerçekleştirilebileceği gibi dış müdahale ve zorlamalar sonucunda da ortaya çıkabilir (Şaylan, 2003a; Toprak, 2005). Ülkemiz açısından bir değerlendirme yapacak olursak her iki durumun da örneklerinin görüldüğünün söylemek mümkündür.

Ülkemizde yönetim yapılanmasının bütünü ya da belli kısmına yönelik olarak ortaya konulan reform hareketlerinin ilk örnekleri Osmanlı'nın son dönemlerinde gerçekleşmiştir. Osmanlı'nın son dönemlerinde gerçekleştirilen anayasacılık hareketleri, Sened-i İttifak, Tanzimat Fermanı, meşruti yönetime geçiş gibi düzenlemeler kamu yönetiminde reform kapsamında değerlendirilir.

Bu reformların temel özelliği, kısmen iç dinamiklerin de etkisi olmakla birlikte temelde dış dinamiklere bağlı olarak gelişmesidir.

Cumhuriyet döneminde ise ciddi anlamda ilk idari reform hareketi 1949 yılında Neumark tarafından hazırlanan ve kendi adını taşıyan raporun hazırlanması olmuştur. Rapor, genel anlamda yönetim yapılanmasının düzenlenmesine yönelik bazı öneriler sunmaktadır (Aslaner, 2006; Toprak, 2005).

Bu raporun ardından 1960'lı yıllara kadar çeşitli konularda idarenin yeniden yapılandırılmasına ilişkin raporların hazırlandığı görülmektedir. 1960'lı yıllardan itibaren planlı döneme geçişle birlikte kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasına dair çalışmaların sayısında da artış yaşanmıştır. Devlet Planlama Teşkilatı'nın kurulmasıyla birlikte hazırlanan beş yıllık kalkınma planları, bu çalışmalara ivme kazandırmış ve yönlendirici rol üstlenmiştir. 1960 sonrasında yedi temel araştırma yapılmıştır (Aslaner, 2006, s. 49).

Bunlar;

- (1) İdarî Rapor ve Reorganizasyon Hakkında Ön Rapor (1961)
- (2) Merkezî Hükümet Teşkilâtı Araştırma Projesi (MEHTAP) (1963)
- (3) Kırtasiyecilikle Savaş Programı (1968)
- (4) İdarî Reform Danışma Kurulu Raporu (1971)
- (5) İçişleri Hizmet ve Teşkilâtını Yeniden Düzenleme Projesi (İÇ-DÜZEN) (1972)
- (6) Kamu Yönetimini Yeniden Düzenleme Raporu (1982)
- (7) Kamu Yönetimi Araştırması (KAYA) (1991)

Bu araştırmalardan en önemlileri 1963 yılında hazırlanan MEHTAP ve 1991 tarihli KAYA'dır. MEHTAP, merkezi hükümet teşkilatının yeniden düzenlenmesi ile ilgili tüm sorunları kapsamına almış; taşra kuruluşlarını, yerel yönetimleri ve kamu iktisadi teşebbüslerini kapsam dışı bırakmıştır. Bu kuruluşlarla ilgili araştırmalar daha sonra 1964-1966 yılları arasında yapılmıştır.

KAYA Projesi, yönetim sistemini geliştirmek üzere başta MEHTAP Raporu olmak üzere hazırlandığı tarihe kadar yapılmış olan çalışmaları ve bunların uygulanma durumları ile var olan sorunlarının tespiti ve yönetimde yapılması gerekli yeni düzenlemeleri ortaya koymayı amaçlayan bir çalışmadır (Toprak, 2005; Şaylan, 2003a).

KAYA'nın amacı, merkezi yönetimin merkez ve taşra örgütlenmesi ile yerel yönetimleri etkili, süratli, ekonomik, verimli ve nitelikli hizmet görececek bir düzene kavuşturmak; kamu yönetiminin gelişen çağdaş şartlara uyumunu sağlamak; kamu kuruluşlarının amaçlarında, görev, yetki ve sorumluluklarında ve bunların bölünüşünde, örgütsel yapılarında, personel sistemlerinde,

kaynaklarında ve bu kaynakların kullanılış biçimlerinde, yöntemlerinde, mevzuatında, haberleşme ve halkla ilişkiler sistemindeki aksaklıkları, bozuklukları ve eksiklikleri tespit etmek ve bu konularda yapılması gerekenleri incelemek ve teklif etmek olarak gösterilmiştir (Aslaner, 2006, s. 60).

Bu projeler, iç dinamiklere dayalı olarak hazırlanmış, yönetim yapılanması ve işleyişine ilişkin birtakım aksaklıkları giderme amacıyla uzman ekiplerce hazırlanmıştır. Ancak kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması konusunda yapılan çalışmalar bunlarla sınırlı kalmamıştır. Temelde 1980 sonrası dönemde başlayan ve özellikle son dönemlerde sıkça gündeme oturan reform paketleri ardı ardına hazırlanmaktadır.

Kamu personel reformu, yerel yönetimler reformu, kamu maliyesi reformu ve nihayet kamu yönetimi reformu gibi çeşitli konularda hazırlanan ve yürürlüğe konan reform paketleri, son dönemlerde gündemi yoğun biçimde meşgul etmektedir. Bu reformların ortak özelliği tamamen dış destekli olması ve kredilerle desteklenmeleridir. Örneğin 2002 yılında kullanılan Program Amaçlı Mali ve Kamu Yönetimi Uyarılama Kredisi, Dünya Bankası tarafından Türkiye'ye açılan en yüksek miktardaki kredi olma özelliğine sahiptir (Güler, 2005, s. 33).

Genel olarak idari reformlarla hedeflenen, ilgili sektörde dönüşümün kurumsallaşmasıdır. Söz konusu ekonomik sektörde öncelikle bir kurumsal yapıda değişim söz konusu olur. Bu değişim ya sektörde etkinlikte bulunan bir kurumun tasfiyesi ya kurumun yapısı ve işleyişinde değişikliğe gidilmesi ya da yeni kurumsal örgütlenmelere gidilmesi şeklinde kendini gösterir. Böylece idari reformlar, kamu yönetimini dönüştürme sürecinde yasal zeminin oluşturulması ve kurumsallaşmanın gerçekleşmesi işlevini yerine getirmektedir.

5. SONUÇ

Neo-liberal politikalar, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de uygulama alanı bulmuş ve giderek daha fazla kendisini hissettirir olmuştur. Bu politikalar, siyasal, sosyal, hukuksal ve idari sonuçlar doğurmuş, gerçek anlamda bir değişim ve dönüşüm sürecini beraberinde getirmiştir. Etki alanının bu kadar geniş olması dolayısıyla da en tartışılan konulardan biri olarak sürekli gündemde kalmaktadır.

Liberalizm, bireyi ön plana çıkararak, devletin ekonomik yaşam içerisinde olmasını eleştiren, devlete sadece düzenleyici ve denetleyici bir rol biçen, piyasa mekanizmasının ekonomik yaşam içerisinde temel belirleyici olduğunu iddia eden bir düşünce akımıdır.

Liberalizme göre devletin ekonomik sistem içerisinde aktif rol oynaması, rekabeti ve piyasa mekanizmasının doğal işleyişini bozar. Devlet,

temelde siyasi bir organizasyon olduğundan siyasi tercihler belirleyicidir ve bu durum verimsiz, hantal, yolsuzluğa açık bir yapıyı beraberinde getirir. Hâlbuki devletin temel işlevi doğrudan ekonomik faaliyette bulunmak değil ekonomik yaşam içerisinde düzenleyici ve denetleyici rol üstlenmektir. Liberalizme göre devlet, iç ve dış güvenlik, kültürel ve sanatsal faaliyetler gibi sadece karlı olmayan alanlarda mal ve hizmet üretimi gerçekleştirmeli, özel sektör tarafından üretilebilecek tüm mal ve hizmetler özel sektör eliyle üretilmelidir.

Özgürlük anlayışı olarak negatif özgürlük anlayışını benimseyen liberalizm devlete bireysel hak ve özgürlüklerin alanını genişletme konusunda görevler yükler. Özellikle 1980 sonrası dönemde tüm dünyada etkisini hissettiren neo-liberal politikalar, bu hedefleri gerçekleştirmek üzere her alanda etkisini gösteren yapısal düzenlemeleri hayata geçirmektedir. Bu değişim ve dönüşüm süreci, kamu yönetimi yapılanması açısından da son derece önemli sonuçlar doğurmaktadır.

Yeni Kamu Yönetimi anlayışı, bu sürecin bir parçası ve/veya sonucudur. İşletme yönetimi ile kamu yönetimi disiplinlerinin iç içe geçtiği, daha önce işletme yönetimi kapsamında değerlendirilen bazı temel kavramların kamu yönetimine uyarlandığı bu yaklaşım, idari yapılanmayı dönüştüren bir etki alanı yaratmaktadır. Kamu yönetimi disiplinindeki bu dönüşüm süreci temelde, neo-liberal politikaların uygulama alanı bulmasıyla ortaya çıkan siyasal, sosyal, ekonomik ve hukuki dönüşüm sürecine paralel bir seyir izlemektedir.

Bu sürecin temel dinamikleri ise küreselleşme, yerelleşme, yönetişim, özelleştirme ve idari reformlar olarak kendini göstermektedir. Neo-liberal politikalar üzerinden yapılan tartışmalar da bu dinamikler çerçevesinde gerçekleşmektedir. Tartışmanın hangi tarafında yer alınırsa alınsın kabul edilmesi gereken gerçek şudur: Sayılan bu dinamikler, tüm dünyayı etkisine alan bir yaşam pratiği doğurmakta, hayatın her alanında etkisini göstermekte ve etki alanı her geçen gün genişlemektedir.

Küreselleşme olgusundan bahsederken sadece ekonomik anlamda sınırların kalkmasından ve sermayenin akışkanlığından bahsedilmez. Aynı zamanda bilginin, teknolojinin, kültürün vs. küreselleşmesi söz konusudur. Yeni dünya düzeni karşıtları küreselleşme karşıtı eylemler yaparken bile aynı küreselleşme sürecinin bir ürünü olan bilgi iletişim teknolojisinin küresel imkânlarından yararlanmakta, sosyal medya üzerinden organize olmakta ve bir araya gelmektedir.

Bu örnek, bu konuların tek bir bakış açısıyla, sadece bir yönüyle ele alınarak çözümlenemeyecek kadar karmaşık ve çok boyutlu olduğunu ortaya koymaktadır. Yürütülen tartışmalar, hangi açıdan bakılırsa bakılsın, bu çok yönlülüğü ortaya koymaktadır. Dolayısıyla anlama çabasının sonuç vermesi

için, analitik bir bakış açısı geliştirmek gerekir. Böyle bakıldığında, bu olguların salt iyi ya da kötü, faydalı ya da zararlı gibi sıfatlarla tanımlanamayacağı aşikârdır.

Pek çok ülkede özelleştirme politikaları uygulanmakta, devlet doğrudan ekonomik etkinlikte bulunmamaktadır. Devletin misyonu özelleştirilen alanlarda ortaya çıkan düzenleme ve denetleme ihtiyacını gidermek olmaktadır. Bu ihtiyacı karşılamak üzere de pek çok ülkede bağımsız idari otoriteler ya da üst kurullar olarak ifade edilen yeni bir kurumsal örgütlenmeye gidilmektedir.

Bu noktada yapılan eleştiriler çeşitli açılardan konunun ele alındığını göstermektedir. Kimileri doğrudan özelleştirmeye karşı pozisyon alırken kimileri eleştirilerini özelleştirilen alanlara yöneltmekte, örneğin doğal tekel niteliğindeki mal ve hizmetlerin özelleştirilmesini eleştirmektedir. Kimileri özelleştirme sonrası oluşturulan üst kurulların varlığından rahatsızlık duyarken kimileri bu kurulların yapı ve işleyişini eleştirmekte, karar ve uygulamalarını sorgulamaktadır. Bu eleştirileri sınıfladığımızda kimi eleştirilerin ideolojik kaynaklı, kimilerinin uygulamaya yönelik, kimilerinin de sonuç odaklı olduğu görülmektedir.

Yönetişim kavramı da kamu yönetimi yapılanması açısından ön plana çıkmaya başlamıştır. Yönetişim uygulamaları ile hem hukuki hem kurumsal düzenlemeler yapılarak karar alma mekanizmasındaki dönüşüm süreci işletilmektedir. Bu süreç, üst kurullar örneğinde olduğu gibi, bazen yeni kurumsal yapıların oluşturulması yoluyla işlerken, bazen mevcut kurumsal yapıların reforme edilmesi şeklinde kendini göstermektedir.

Bu noktada idari reformlar ön plana çıkmaktadır. Aslında idari reform ihtiyacı her dönemde kendini gösterebilmekte ve uygulanabilmektedir. Bu, doğal bir süreçtir. Koçibey Risalelerinden bugüne pek çok yapısal reform çalışması gerçekleştirilmiştir. Bunların bir kısmı iç dinamiklerin etkisiyle gerçekleşirken bazıları dış faktörlerin zorlamasıyla hayat bulmuştur. 1980 sonrası süreçteki idari reformların temel özellikleri ise bu çalışmanın temel konusunu oluşturan liberalizasyon sürecinin bir sonucu olarak ortaya çıkması, yeni dünya düzenine uyum sağlama hedefine yönelik olması ve uluslararası anlaşmaların getirdiği birer zorunluluk haline gelmesidir.

Günümüzde idari reform denildiğinde ilk akla gelenler sağlık reformu, sosyal sigortalar sistemi reformu, kamu personel reformu, kamu yönetimi reformu gibi uygulamaya sokulan ya da henüz tasarım aşamasında olan reformlardır. Bu reformların ortak noktası Yeni Kamu Yönetimi (New Public Management) anlayışına uygun düzenlemeler içermesidir. Bu bağlamda, performans ölçümleri, performans dayalı ücret politikaları, esnek istihdam modelleri gibi uygulamalar göze çarpmaktadır.

Sonuç olarak, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de bir liberalizasyon süreci yaşanmaktadır. Çalışmanın temel soruları açısından bir değerlendirme yapıldığında, bu sürecin ekonomik, siyasi, sosyal ve hukuksal sonuçlar doğurduğu, bu etkilerinin doğal bir sonucu olarak kamu yönetimi yapılanmasında da bir değişim ve dönüşüm süreci yaşandığı görülmektedir.

Doğal olarak, her değişim ve dönüşüm süreci de tartışmaları ve bazı sorunları beraberinde getirmektedir. Kanımızca, herhangi bir toplumsal olgu ya da olay salt doğru ya da yanlış, iyi veya kötü olarak nitelendirilmemelidir. Sosyal bilimler, toplumsal olgu ve olayları anlama ve yorumlama çabasının bir ürünüdür. Anlamak için meselelerin fikri temellerine inilmekte, yorumlamak için de olgu ve olayların sonuçları üzerinden değerlendirmeler yapılmaktadır. Liberalizasyon sürecinin kamu yönetimi üzerindeki etkileri hakkındaki tartışmalar da bu çerçevede değerlendirilebilir.

6. KAYNAKÇA

- Akıncı, Müslüm, (1999). *Bağımsız idari otoriteler ve ombudsman*, Ankara: Beta Yayınları.
- Alkan, Haluk, (2005). Türk işadamları ve liberal düşünce, Murat Yılmaz (ed). *Modern Türkiye’de siyasi düşünce Cilt 7 Liberalizm* içinde (ss.356–361) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Andiç, Fuat, (1992). *Privatization, theory and policy*, New York: UNIDO (United Nations Development Programme).
- Arslan, Zühtü, (2005). Türkiye’de liberal düşüncenin önündeki engeller, Murat Yılmaz (ed). (2005). *Modern Türkiye’de siyasi düşünce Cilt 7 Liberalizm* içinde (ss.232–236). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aslaner, Abdullah, (2006). Kamu idaresinde yeniden yapılanma çalışmaları, *Türk İdare Dergisi*, 453, 47–67.
- Atmaca, Yıldız, (2013). Optimal belediye büyüklüğü ve yeni Büyükşehir Belediye Yasası, *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*, 3(2), 168-184.
- Bayramoğlu, Sonay, (2005). *Yönetişim zihniyeti Türkiye’de üst kurullar ve siyasal iktidarın dönüşümü*, İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Bayramoğlu, Sonay, (2000). Küreselleşmenin yeni siyasal iktidar modeli: Yönetişim, *Praksis*, 7, 85–116.
- Baecher, Jean, (1986). *Kapitalizmin kökenleri*, (Çev: Mehmet Ali Kılıçbay). Ankara: İmge Kitabevi.
- Christensen, Tom & Legried, Per (2002). Transforming governance in the new millennium, Tom Christensen and Per Legreid (Ed.). *New public management* içinde (ss. 301-311), England: Ashgate.
- Collin, Peter H. (2003). *Dictionary of economics*, London: A & C Black Publishers.
- Çavdar, Tefik, (1992). *Türkiye’de liberalizm (1860–1990)*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Demarigny, F. (1996). Independent administrative authorities in France and the case of the French Council for Competition, G. Majone (der.). *Regulating Europe* içinde (ss. 157–179), London: Routledge.
- Duby, G. (1991). *Erkek ortaçağ*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Erdoğan, Mustafa, (1998). *Liberal toplum liberal siyaset*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Erdoğan, Mustafa, (2005). Liberalizm ve Türkiye'deki serüveni, Murat Yılmaz (ed). *Modern Türkiye'de siyasi düşünce Cilt 7 liberalizm içinde*, (ss.23-40), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Friedman, M. (1988). *Kapitalizm ve özgürlük*, (Çev. Doğan Erberk ve Nilgün Himmetoğlu), İstanbul: Altın Kitaplar Matbaası.
- Fukuyama, F., (1999). *Tarihin sonu ve son insan*, İstanbul: Gün Yayıncılık.
- Giddens, Anthony (2004). *Modernliğin sonuçları*, (Çev. Ersin Kuşdil), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gözler, Kemal, (2013). 6360 Sayılı Kanun hakkında eleştiriler: Yirmi dokuz ilde il özel idareleri ve köylerin kaldırılması ve ilçe belediyelerinin büyükşehir ilçe belediyesi hâline dönüştürülmesi anayasamıza uygun mudur?, *Legal Hukuk Dergisi*, Cilt 11, Sayı 122, Şubat 2013 içinde, 37-82, 02/11/2015 tarihinde www.idare.gen.tr/6360-elestiriler.pdf adresinden erişildi.
- Gül, Songül Sallan, (2006). *Sosyal devlet bitti yaşıyor piyasalar!*, Ankara: Ebabil Yayıncılık.
- Güler, Birgül Ayman, (2005). *Devlette reform yazıları*, Ankara: Paragraf Yayınları.
- Güler, Birgül Ayman, (1996). *Yeni sağ ve devletin değişimi: Yapısal uyarılama politikaları 1980-1995*, Ankara: TODAİE Yayınları.
- Güzelsarı, Selime, (2003). Neo-liberal politikalar ve yönetim modeli, *TODAİE Amme İdaresi Dergisi*, 36 (2), 17-34.
- Habermas, Jurgen (2008). *Küreselleşme ve milli devletlerin akıbeti*, (Çev. Medeni Beyaztaş), İstanbul: Bakış Yayınları.
- Kettl D. F. (2005). *The global public management revolution*, Second Edition, Washington: Brookings Institution Press.
- Keyman, F. (1998). Globalleşme ve öteki sorunu: Postmodernizm, feminizm, oryantalizm, E. Fuat Keyman ve Ali Yaşar Sarıbay (der). *Küreselleşme, sivil toplum ve islam içinde*, Ankara: Vadi Yayınları.
- Kızılboga, R. & Alıcı, O. V. (2013). Türkiye'de kırsal alan belediyeçiliği ve büyükşehir belediyelerinde il mülki sınırı uygulaması, *Türk İdare Dergisi*, 476, 353-381.
- Lande, S.David, (1998). *Kapitalizmin doğuşu*, (Çev: Süleyman E. Gündüz), İstanbul: İnsan Yayınları.
- Lane, J. E. (2000). *The public sector: Concepts, models and approaches*, Third Edition, London: Sage Publications.
- Majone, G. (1996). *Regulating Europe*, London: Routledge.
- Martin, B. (1995). *The social and employment consequences of privatization in transition economies: evidence and guidelines*, ILO Publication, 02/10/2015 tarihinde <http://www.ilo.org/public/english/employment/ent/papers/ippred4.htm> adresinden erişildi.
- Muratoğlu, Tahir, (2015). Mahalli idareler mevzuatında 6360 Sayılı Kanunla yapılan değişiklikler, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20(32), 59-96.
- Ölmezoğulları, Nalân, (1999). *Ekonomik sistemler ve küreselleşen kapitalizm*, Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Özelleştirme İdaresi Başkanlığı (2015). *Türkiye'de özelleştirme raporu*, 02/01/2016 tarihinde <http://www.oib.gov.tr/yayinlar/yayinlar.htm>, adresinden erişildi.

- Özdek, Yasemin, (1999). Globalizmin ideolojik hegemonyası: Yanılsamalar, *TODAİE Amme İdaresi Dergisi*, 32(3), 25-47.
- Parker, D.& Kirkpatrick C. (2005). Privatization in developing countries: A review of the evidence and policy lessons, *Journal of Developing Studies*, 513-541.
- Pauliat, H. (1998). Karşılaştırmalı hukukta bağımsız idari otoriteler, (çev. Mahmut Göçer), İ. Kaboğlu (der.), *Bağımsız idari otoriteler içinde* (ss. 6-10), İstanbul: Alkım Yayınları.
- Sarıca, Murat (1996). *100 Soruda siyasi düşünce tarihi*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Selçuk, Sami, (1999). Özgür yaşam biçimi: Erkinçilik, *Yeni Türkiye Dergisi Liberalizm Özel Sayısı*, 25, 16-23.
- Sezen, Seriyeye, (2003). *Türk kamu yönetiminde kurullar geleneksel yapılanmadan kopuş*, Ankara: TODAİE Yayınları.
- Smith, Adam, (1997). *Ulusların zenginliği*, (Çev. Ayşe Yunus ve Mehmet Bakırcı), İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Şaylan, Gencay (2003a). Bir yapısal değişim sorunu olarak idari reform, *Türkiye'de kamu yönetimi içinde* (ss. 413-429), Ankara: Yargı Yayınevi.
- Şaylan, Gencay, (2003b). *Değişim, küreselleşme ve devletin yeni işlevi*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Şenel, Alâeddin, (1999). *Siyasal düşünceler tarihi tarihöncesinde ilkçağda ortaçağda ve yeniçağda toplum ve siyasal düşünüş*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Şenel, Alâeddin, (2006). *Kemirgenlerden sömürgecilere insanlık tarihi*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Şengül, H.T. (1999). Yerel yönetim kuramları: Yönetimden yönetişime, *TODAİE Çağdaş Yerel Yönetimler*, 8 (3), 3-19.
- Tanilli, Server, (1999). *Uygarlık tarihi*, İstanbul: Adam Yayınları.
- Toprak, E. (2005). *Türk kamu yönetiminde yeniden yapılanma*, Ankara: Şubat Yayınları.
- Usta, Aydın, (2010). Kamu kurumlarında örgütsel performans yönetimi, *Sayıştay Dergisi*, 78, 31-78.
- Üstünel, Besim, (1994). *Ekonominin temelleri*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Weikart, A. Lynne (2001). The Giuliani administration and the new public management in New York City, *Urban Affairs Review*, 1, 359-382.
- Yayla, Atilla, (2008). *Liberalizm*, Ankara: Liberte Yayınları.
- Yayla, Atilla (1999). Liberalizm ve demokrasi, (Haz.: Atilla Yayla). *Sosyal ve siyasal teori 2. Baskı* içinde (ss.59-66). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Yayla, Atilla, (1993). *Özgürlük yolu, Hayek'in sosyal teorisi*, Ankara: Liberte Yayınları.
- Zubritski Y., D. Mitropolski & V. Kerov., (1995). *Kapitalist toplum*, (Çev. Sevim Belli), Ankara: Sol Yayınları.